

KORREPETİTÖRLÜK MESLEĞİNE GENEL BİR BAKIŞ

An Overviewv of the Profession of Accompaniment

Güler DEMİROVA *

ÖZET

Piyanistler arasında en sık karşılaşılan meslek eşlikçilik ve korrepetitörlüktür. Eşlikçiler/korrepetitörler sanat ve müzik eğitimi veren kurumlarda bulunması gereken elemanlardır. Bu çalışmanın amacı, eşlikçilik/korrepetitörlük mesleğini tercih eden piyanist ve müzisyenleri konu hakkında bilgilendirmek, hiç de kolay olmayan bu mesleğin özelliklerini ve sorunlarını ortaya koymak, profesyonel eşlikçilik/korrepetitörlük görevlerinin daha iyi tanımlanmasını sağlamaktır. Bu çalışmada, amaca ulaşmak için ilgili kaynaklardan yararlanılarak konu araştırılmış olup uygulamaya ve deneyime dayanan öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Korrepetisyon, Korrepetitör, Eşlik, Transpoze, Deşifre.

ABSTRACT

The most common professions among pianists are being an accompanist and being 'korrepetitor'. Accompanists and 'korrepetitors' are members who should be present in foundations of art and music education. The aim of this study is to inform the pianists and musicians who choose the profession of accompaniment and 'korrepetisyon' about the subject, to present the problems and features of this difficult profession and to define the missions of a professional accompanist/'korrepetitor' more clearly. In this study, the subject is researched using the relevant references in order to fulfill the aim and suggestions which are based on experience and practice are presented.

Key words: Accompaniment, Accompanist, Accompany, Transposition, Sightreading.

bu meslekte yapılan iş bir eğitimcinin işine eşdeğerdir" (Vinogradov, 1984: 2).

Eşlikçilik özel istidat ve özel eğitim isteyen bir meslektir. Bu meslek özel kulak hassasiyeti ve algılama, kavrama yeteneği gerektirir.

Türkiye’de yıllarca çalışmış olan orkestra şefi Lessing’e (1975: 21- 22) göre korrepitörlerde aranan özellikler şunlardır: "Önce müzikalite, bir orkestra veya koro şefinde aranan vurma tekniğine istidat, hassasça tepki gösteren büyük ve karmaşık bir sanat topluluğuna müzik düşüncelerini etkili ve inandırıcı şekilde iletmek, solisti, orkestrayı, küçük topluluğu kelimenin gerçek anlamıyla "yönetebilmek", öğreticilik yönü bulunmak ve son derece önemli bir şey daha, organizasyon istidadı olmak".

Eşlikçinin solistle veya toplulukla birlikteliğinin başarıyla sonuçlanabilmesi için empati (yunanca *impathea* - kişinin kendini başkasının yerine koyması, duygu birliği) mekanizmasının kullanılması gerekir. Eşlikçi kendine özgü müzik duygularını geriye, arka plana atarak solistin duygu dünyasına girebilmelidir. Sonuçta, eşlikçinin içsel müzik hissiyatı solo çalgının sesiyle, şancı solist ile birleşmekte ve kaynaşmaktadır; böylece eşlikçi için solo müziği kendisine ait olmaya başlamaktadır (Bormotov, 2007: 5). Bunu şu örnek çok güzel doğrulamaktadır: Bir zamanlar ünlü Rus besteci ve piyanist S. Rachmaninoff şarkıcı bas F. Shalyapin’e eşlik yapıyordu. Shalyapin bu çalışmalar hakkındaki anılarını daha sonra kısaca şöyle ifade etmiştir: "Şunu belirtmem gerekir ki, Rachmaninoff piyanoda bana eşlik ederken sanki "ben" değil de, "biz" şarkı söylüyorduk" (Kazaçkov, 1990: 253-254).

Eşlikçi her an parmaklarının ne yaptığını, pedalı nasıl kullandığını, ses balansının nasıl ayarlanacağını sürekli kontrol altında tutmak zorundadır ki, bu da dikkatinin ve konsantrasyonunun zirvede olmasını gerektirir. Bu eylemlerin tümü birlikte çalışmanın (ansamblın) başarılı olmasına katkı sağlar.

Eşlikçi ayrıca çok iyi ritim duygusuna da sahip olmalıdır. Ritmik desen eserin metni ile birebir bağlantılıdır, onun anlamının etkisindedir (Mihaylova, 2007: 4).

"Gerçek korrepitör, sadece nota çalan, eşlik eden biri değildir; ilk provadan eser bütün olarak ortaya çıkıncaya kadar şarkıcıyı o yetiştirir, o hazırlar. Bunun için de her şeyden önce notaların gerisini görebilmeli, bir sanat eserinin ruhunu ve anlamını hissedebilmeli, dilini çözebilmeli" (Lessing, 1975:22).

Eşlikçinin asıl görevi dinlemek ve soloyu izlemektir. Bu meslek özel bir işitme, kavrama, algılama gibi becerilere sahip olmayı gerektirir. Solist piyanist tek başına icra yaptığı için, kendisi nasıl hissederse o şekilde çalabilir,

kimseye bağılı olmadığı için, bireysel yaratıcılığını sunmakta çok özgürdür. Fakat eşlikçi ise melodiyi dinlemeli ve eşlik partisinde bestecinin bütün niyetini, maksadını canlandırmalı, kendi yaklaşımını da unutmamalıdır. Eşlik partis melodinin karakterini takip etmeli, aynı havayı vermelidir. Gerektiğinde tempo kaybında solisti "toparlamalıdır."

Eşlikçiliğin çok özel bir yönü de ikinci planda kalarak müzikal sunumun bir parçası olmak, soliste destek vermek ve onun yorumuna uyum sağlamaktır. Buna rağmen, en zoru, ama en gerekeni eşlikçi kimliğini koruyarak birlikteliği bozmamaktır.

Güzelliğe hizmet ederek, soloyu öne çıkarmak amacıyla özverili davranmak ve sanatını iyi bir biçimde sunmaya çalışmak eşlikçilik mesleğinin en temel esaslarından (Medvedyeva, 2003: 4).

Eşlik ederken piyanoda gelen ses, solonun ses düzeyi biraz daha az olmalı, fakat eşlik bu nedenle, renksiz, sönük, "gri, boz" olmamalıdır (Mihaylova, 2007:5).

Eşlikçi solisti dinleyerek, zihnen şan partisini söyleyerek, nefes alarak, kendi eşliği ile soloyu kapatmadan sürekli takip ederek, gerekirse sadece kendi eşlik partisini değil, solo partisini de bu eşliğe ekleyerek üç dizek veya bazen daha fazlasını izleyerek çalmalıdır. Hata yapıldığı anda çalmayı kesmeden bütünlüğü sağlamaya çalışmalı, eserin sonuna doğru devam etmelidir (Zagidullina, 2009:2).

Bir eğitim veya sanat kurumunda eşlikçilik görevine başlayan piyanistte olması gereken nitelikler şunlardır: Herhangi bir zorlukta olan metni çabuk deşifre yapabilme, birlikte çalabilme, transpoze edebilme, ses rengini işiterek balansı ayarlayabilme, farklı anahtarlar çabuk adapte olabilme, stiller ve tarzlar konusunda iyi bir bilgiye ve beceriye sahip olma, uygun olmayan, örneğin, orkestra partisinin piyanoya uyarlandığı zor metinlerde eşlik partilerinde bestecinin niyetini, eserin ana fikrini bozmadan eşliği hemen kolaylaştırabilme, koro şeflerinin temel şeflik jestlerini, yönetim tekniklerini bilme, şan esasları hakkında bilgi sahibi olma, şancılarla İtalyanca, Almanca, Fransızca vd. dillerde fonetik seslenmede yardımcı olma, koreografide dansçıların hareketlerini, temel sahne devriminin kurallarını bilme, iyi takip etme, her hangi bir eşliksiz ezgiye gerekirse anında eşlik oluşturma, doğaçlama (empvovize) yapma, çalıştığı toplumun ulusal müziğini bilme, kulaktan duyulan herhangi bir ezgiye çabuk eşlik oluşturma, müzik kültürü, güzel sanatlar, edebiyat alanlarında belli bir bilgiye sahip olma. Şenderoviç eşlik görevinin içeriğini şöyle açıklamıştır: "Eşlikçinin faaliyetinde pedagojik, psikolojik ve yaratıcılık fonksiyonları birleşmektedir. Bunların hiç birisini birbirinden ayırmak, konserlerde,

yarışmalarda her hangi birinin üstünlüğünü belirlemek mümkün değildir, hatta yanlış olur.

Bu görevlerin üzerine çalıştırıcılık (repetitör) görevi de eklenmektedir. Bu fonksiyonların içinden pedagojik görev altında sadece eşlik değil; bir eşlikçi piyanist eşlik yapmayı öğreten bir eğitici de olabilmektedir. Müzisyen pedagoglar, icracılar gibi bir eşlikçi de kendi mesleğinin önemini kavramak, anlam çıkarmalı, paylaşmayı bilmelidir." (Babyuk, 2003: 4).

Müzik eğitimi veren kurumlarda eşlikçi "dersi sürüklemeli ve dersin dinamiğine uygun ölçütleri iyi bilmelidir" (Yurga, Kaya, 2009: 3).

Eşlik yaparken işitsel, görsel, devinimsek zihinsel, psikolojik süreçler birlikte çalışmalıdır. Eşlikçinin hareket kabiliyeti çok yüksek, reaksiyonu hızlı olmalıdır. İrade gücü ve soğukkanlılık eşlikçinin en gerekli niteliklerindedir (Pançenko, 2009: 2).

Eşlikçi işi gereği çeşitli insanlarla karşılaştığı için uyumlu ve sabırlı olmalı, onlarla anlaşabilmeli ve iyi iletişim kurabilmelidir.

Eşlikçi çok geniş bir müzikal repertuara sahip olmalıdır. Bu meslek çok fazla deneyim ve birikim ister. Eşlikçi çalışma sürecinde sürekli olarak yeni parçalar ile tanışır. Bu tür çalışmalara eskiz (taslak) çalışmaları denir. Yani, çok kısa zamanda, gerekirse besteci tarafından özel yazılmış eşlik partisini (lied, romance vb.), veya opera yapıtlarının, orkestra için yazılan eşlik partiyonlarının piyanoya uyarlamalarını (örneğin bir opera aryası) hemen çalabilmelidir. Böyle bir beceri değeri ölçülemeyecek kadar önemlidir. Doğaldır ki bu becerinin gelişimi çok fazla çalışmaya ve yüklü bir deneyime dayanır. Söz konusu özellik hem bir eşlikçiye özgü olan, onun doğasından gelen bir özelliktir, hem de zaman içinde geliştirilmiş müzik yeteneğinin, psikolojik, fizyolojik, kişisel özelliklerdir.

1.1. Birlikte Çalışmada Eşlikçinin Pozisyonu

•Eşlikçi çalışma sürecinde ilk dinleyici olma durumundadır. Bazen çalışmanın ilk aşamalarında pek de iyi olmayan başlangıç sürecine katılarak, aynı zamanda da gelişimi, sonucu ve başarıyı görmektedir. Böylece, çalışma sürecinde baştan sona kadar, kötüden iyiye doğru, aşama aşama izlemekte ve katılmaktadır,

•Solistlerin düşüncelerine dayanarak söylenilebilir ki, eşlikçi solistin/solistlerin ilk, en güvenli ve en önemli destekleyicisi, bazen de eleştiricisidir,

• Eşlikçinin işine çok büyük değer verilmelidir. Çünkü göze görünmeyen, ama aşırı ağır, zor bir iş yapılmış olduğu bazen hiç dikkate alınmaz. Birlikte yapılan çalışmaya rağmen eşlikçi bu işin "kalbi, ruhu" dur.

• Birlikte çalışmanın bitiminde solist kendine ait olan sorumlulukları, eşlikçi ise iki kişinin sorumluluğunu taşımaktadır.

1.2. Şancılara Eşlik

Başarılı bir ansamblın, birlikte yorumculuğun kalitesini tartışabilmek için yorumcuların durumunu iki yönden de düşünmek gerekir.

Şancı açısından:

• Solist şancı kendi partisine hem entonasyon, hem de ritmik açıdan çok iyi çalışmalı ve metni iyi öğrenmelidir. Şancı partisine tamamen hâkim olmadan eşlikçi ile birlikte çalışmaya başlamamalıdır.

• Metnin manasını çok iyi kavrayarak, duyulan ifade ederek, melodiyi metinle birlikte doğru şekilde sunarak, genel olarak eserin karakterini belirtmelidir. Söylenilen parçanın hangi ses aralıkları çerçevesinde bulunduğunu, parçanın zirvesini, nefes yerlerini, kendisinin söylemediği ölçüleri (sus işaretli ölçüler) belirlemelidir. Ancak bundan sonra eşlikle çalışmaya hazır olduğuna karar verebilir (Nazarova, 2000: 3).

• Şancı eşliğin karakteri hakkında da ön bilgi edinmelidir. Bazen solo şan partisi eşliğe tabi olabilir. Örneğin, özellikle Brahms'ın, Çaykovski'nin, Rahmaninov'un ve 20.yüzyıl bestecilerinin eserlerinde eşlik partisi solo ile eşit bir şekilde verilmektedir, hatta bazılarında piyano partisi öncülük taşımaktadır.

• Eserin ilk notasından son notasına kadar müziğin hareketini geriye çekmemeli, tempoyu düşürmemelidir.

• Solisti ağırlaşmaları (ritard., rit., point d'orgue vb.) doğru şekilde yapması için önceden hazırlamalı, yönlendirmelidir. Aynı zamanda bu işaretlerden sonra da doğru tempo uygulanmalıdır.

• Eşlikçiyi duymak, dinlemek ve kendi pozisyonunu etkileyici bir şekilde piyaniste belirtmek gerekir. Kaliteli, profesyonel, mantıklı uyarıları piyanist dikkate alır.

• Bazen eşlik partisinde gizli, eşlik dışında başka bir müzik de vardır. Bu durumda, piyanist şancıyı takip etmekte zorluk çeker (özellikle şancı sık sık "frenleme" yaparsa). Buna benzer durumlarda piyano veya orkestra mutlaka ezgiyi ileriye doğru alıp götürmelidir. Şancı burada çok dikkatli olmalı, eşliği

iyi dinlemeli, müziğin akışını ve ritmini dikkate alarak söylemelidir.

• Bir altın kural olarak ağır tempolu eser söylenirken, şancının nefes kapasitesi çerçevesinde, müziğin akışı ve nabızı düşmemelidir.

• Şancı söylerken cümlelerin bütünlüğünü bozmadan, müzik cümlelerinin akışını düşünmelidir. Her notayı ayrı ayrı düşünmek yanlış yoruma yol açabilir.

1.3. Piyanist açısından:

• Eşlikçi, şancıların ses özellikleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır.

• Teorik bilgiden başka eşlik yaptığı şancının bireysel ses özelliklerini (tessitura) bilmek zorundadır.

• Piyanist, şancı ile birlikte nefes almalıdır. Şancının akciğerlerini düşünerek, ona nefes, soluk alma fırsatı vermelidir.

• Şancının çok tizlere çıktığı durumlarda veya tiz nota söyledikten sonra gerilimi, gerginliği düşürmek gerekmektedir. Bu durumlarda, piyanist şancının o andaki nefesinin yetip yetmeme durumunu sezerek, kendi partisindeki müziğin akışını şancıya göre sağlayarak ona yardımcı olmalıdır.

• Özellikle şancılara eşlik yapma eşlikçinin farklı dillerin telaffuzuna hâkim olmasını da gerektirir. Piyanist seslerin aralıkları, sesin rengi, gücü, vibratosu ile birlikte ses ve nefes özelliklerini bilmelidir.

• Şancı piyanisti iyi duymalıdır, fakat piyanist şancıyı kendi eşliği ile kapatmamalıdır. Çok hafif, yoğun olmayan eşlikte piyano desteği önemlidir. Eğer piyano partisi çok yoğunsa piyanist dikkatle ses balansını ayarlamak zorundadır.

• Şancının yaptığı tempo değişikliklerini fark ederek hazırlanmasını, nefes almasını izlemek eşlikçinin başlıca görevidir.

• Şancıların tempo ayarlaması çoğunlukla onların ses rengine bağlıdır. Unutmamak gerekir ki, her şancı sesinin özelliklerini, rengini göstermek ister. Piyanist bu özelliği bilerek ona uyum sağlamalıdır.

• Eşlikçi çalması gereken piyano partisinin tonal, teknik ve sanatsal özelliklerini, şan ve solo partisile olan bağlantısını çok çabuk çözümlmelidir (Nazarova, 2000: 2).

• Duyarlılık eşlikçinin ustalığını gösterir. Eşlikçinin duyarlılığı, balans

ayarlama becerisi, solistin hangi nüansı, ince ayan, ayırım yapacağını önceden hissetmesi demektir (Kafarova, 2008: 8).

• Eşlikçi şancıya müzik cümlesinin doğal akışını göstermesi için fırsat vermeli ve ortam yaratmalıdır. Aynı zamanda bütün ağırlaşmalarda ve hızlanmalarda solisti çok iyi takip ederek icracıhğın, yommun sanatsal mantığında yürüyen orantıyı kontrol etmelidir (Mihaylova, 2007: 5).

• Solistin eserin zirvesine varmasına, belirlemesine çok uyumlu destek vermelidir.

• Solo partisinin ses ayarına dayanarak eşlik de dengelenmelidir. Eşlik partiyonunda bas seslerinin derinden gösterilmesi, duyurulması solistin tonaliteyi daha iyi hissetmesine yardım etmektedir.

• Kendini şancılara eşlikçi olarak yetiştirmek isteyen piyanist piyano partisinden başka şan partisini, şan partisinde olan şiiri, söylenen metni de çok iyi öğrenmelidir.

• Bir şancıya eşlik ederken ona önce gerekirse eseri Bona, sonra solfejini yaptırmak, eşliği çalarak şancıya tek eli ile söylediği partiyi çaldırmak, eşliği duyurmak, sözlerini iyi telaffuz ederek artikülâsyonunu doğru yapmasını sağlamak için yardımcı olmalıdır.

Lessing (1975: 22) şan eşliği konusundaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: "Elbette her korrepetitörün temelli bir piyano öğreniminden geçmiş olması şarttır, ama Beethoven'ın büyük sonatlarından birini ya da önemli konçertolarından bazılarını kusursuz çalabilmesi de gerekli değildir. Özellikle operada çalışan korrepetitörlerin çalışmalarında farklı bir yaklaşımla karşılaşmak olur. Çünkü operaların piyano partisini seslendirmek aslında bu işlere taban tabana zıt bir şey: Karışık bir piyano yazısını basite icra etmek, iskeleti ortaya çıkarmak: Mesele bu! Başka bir deyişle, korrepetitör, en güç piyano partilerini bile aynen, kusursuz çalabilmeli, fakat çalmamalı! Aksi halde kendi piyanistliğine tutulur, kapılır ve şarkıcıyı ya da topluluğu kontrol ederek dinleyemez, şarkıcının ilerde orkestradan duyacağı ya da ses kalabalığı içinde duyması gereken hatları piyanoda ortaya çıkaramaz; oysaki en önemli fonksiyonlarından biri de budur".

Ukraynall şan eğitimcisi O.N. Blagovidova eşlikçilik mesleğine yaklaşımını şöyle açıklamaktadır: "Eserin melodik ve ritmik desenini mekanik vurgulama işlemiyle tamamen bitirmek gerekir. İşe sırf "birlikte çalalım" diye yaklaşılmalıdır. Hem şancı, hem de eşlikçi canlı bir iletişim içinde olmalıdırlar, eserin ana konusunu birlikte açıklamalıdırlar" (Lebedyeva, 1984: 10).

Şancılar ile eşlik çalışmalarının bireysel yapılmasından dolayı çalışma yöntemi de buna göre ayarlanmalıdır.

Özellikle opera materyali üzerinde çalışma sürecinde eşlikçi şancılara doğru girişleri gösterebilmeli ve eksik replikleri zamanında verebilmelidir. Ansambl çalışmalarında diğer partileri de tamma, koro partisini piyanoda çalma vb becerilere sahip olmalıdır. Hatta suflörün görevini bile bilmelidir. Ayrıca çalışmalarda orkestra şefini izleyerek eşlik de yapabilmelidir (Klimentova, 2003: 4).

2. Eşlikçilik Mesleğine Yaklaşımlar

Solistin başarısının yansından çoğu iyi bir eşlikçisi olmasına bağlıdır. Eşlikçinin sahnede önemi bazen solistten daha fazladır. Duruma göre bir eşlikçi solisti göklere de çıkarabilir, çok kötü durumlara da düşürebilir. Profesyonel solistler meslek hayatında eşlikçinin önemini çok iyi değerlendirirler.

Eşlikçi solistle birlikteliğinin en başarılı noktasına varmak için çok çaba göstermelidir. Solist ile işbirlikçi ve sanatsal bir iletişim kurmanın yanında insancıl, ruhsal bir iletişim de çok önemlidir. Bu çalışmalarda güven en önemli noktadır. Solist, eşlikçinin kendisi hakkında her bir özelliği, onun olanaklarını, zayıf ve güçlü yönlerini bildiğinden emin olmalıdır. Solist eşlikçiden sadece müzikal ustalık beklememekte, aynı zamanda duyarlılık da aramaktadır (Pançenko, 2009: 2).

Çoğu müzisyen eşlikçilik mesleğine "yukarıdan" bakmaktadır: Solistin gölgesinde kalmanın, nota ile çalmanın büyük bir ustalık gerektirmediği düşüncesindedir. Bu çok yanlış bir bakış açısidir.

Eşlik mesleğini her piyanist yürütemeyebilir. Çünkü çok büyük ustalık, yaratıcılık, sanat kültürü ve özel bir yetenek, eğilim ister. Neredeyse bütün ünlü besteciler eşlik deneyiminden geçmişlerdir. F. Schubert ve İ. Fogel, M. Musorgski ve D. Leonova, S. Rahmaninoff ve F. Shalyapın, M. Metner ve E. Schwarzkopf gibi ikililer bunu kanıtlayan örneklerdir. Dünyaca ünlü solist piyanistlerin de ara sıra eşlikçi olarak ansambllara katıldıkları görülmektedir. Ömek:K. İgumnov, A. Goldenveiser, H. Neuhaus, S. Richter, G. Ginzburg vs.

Ünlü Solistlerin Ünlü Eşlikçileri:

Enrico Caruzo-Savla Fuchito

Yehudi Menuhin - Adolph Baller

Elena Obratsova, Evgeni Nesterenko - Evgeni Shenderovich

Dietrich Fischer-Dieskau - Gerald Moore, Jörg Demus, Christoph Eschenbach, Sviatoslav Richter

İgor Oistrakh - Natalia Zertsalova

Matthias Goeme - Alfred Brendel

Jacqueline Du Pre - Daniel Barenboim

Olaf Bar - Georffey Parsons

Thomas Quasthoff - Justus Zeyen

Herman Prey - Kari Engel

Miklos Perenyi - Zoltan Kocsis

Cecilia Bartoly - Andras Schiff

Mstislav Rostropovich - Sviatoslav Richter

Coenraad Valentyn Bos - Julia Culp, Elena Gerhardt Fyodor Shalyapın -

Sergey Rachmaninoff Suna Kan - Ferhunde Erkin, Gülay Uğurata

Aslında eşlikçinin işi fazla göze çarpmayan, ama gerçekte ise oldukça zor, sorumluluk gerektiren, emek isteyen bir iştir. Şenderoviç (1996: 57) bu konuda düşüncelerini şöyle belirtmiştir: "İkinci planda görülmesine rağmen, formda kalabilmek için sürekli çalışma gerektiren eşlikçilik sanıldığı kadar kolay ve değersiz bir iş değildir. Daima çalışma, zahmet, fakat çok az önem verilme, minimum övgü ve tanınma. İşte budur eşlikçi olma".

Beklentisi yüksek ve eleştirici olan dinleyici, bir konseri izlerken ancak son aşamayı görmektedir. Bu işin arkasında ne kadar fazla emek, çaba, enerji ve zaman tüketimi olduğunu ancak profesyonel müzisyenler bilir ve anlar. Dinleyici her zaman konserden memnun olduğunu alkışları ile belirtir, solisti alkışlar. Aslında işin yüzde ellisinden fazlasının eşlikçide olduğunu herkes değerlendiremez, bazen hiç bilmez ve anlamaz. Ne yazık ki eşlikçinin işini yeterli değerlendirmeme, çok az iş yaptığını düşünme bu işi bazen dikkate almama, önemsememe, eşlikçilik mesleğine özenmeme, saygılı davranmama çok üzücü yaklaşımlardır (Kafarova, 2008: 8).

Dinleyici çoğu zaman coşkulu alkışlarını soliste sunar. Eşlikçinin görevi ise yeterince takdir edilmez. Bu sorunu çözmek için eşlik yapan müzisyenlerin durumunun tekrar incelenmesi, yaratıcılık statülerinin bir daha gözden geçirilmesi bu tür sorunların ortadan kalkmasına yardımcı olabilir.

Sonuçta bu önemli mesleğe karşı daha farklı bir yaklaşımın oluşumunu sağlayarak, destek, prestij, saygı kazandırılmalıdır (Kafarova, 2008: 8).

Fransız besteci Francois Couperin'in de "Klavsende Çalma Sanatı" ("L'art De Toucher Le Clavecin") adlı kitabında bu konuda ilginç yorumları vardır: "Eminim ki benim için bundan daha cazip, daha uygun bir iş olamaz. Başkalarını da cezp ederek bana yaklaştıran tek iş başarılı bir eşlikçi olmaktır. Fakat ne büyük haksızlık! Eşlikçi seyircinin övgülerini ve kutlamalarını alan en son kişidir. Konserde klavsende yapılan eşlik sunulan müziğin temel yapısına eş değerdedir. Üstelik eşlikle sahnede çalan solist tek başına dinleyicilerin dikkatini ve alkışlarını kazanmaktadır. Ne yazık ki bunları hiç kimse hiçbir zaman dile getirmez"(Kuperen, 1973: 15).

Müzik tarihinde eşlik konusundaki yazılan kitaplardan birisi de İtalyan besteci ve orkestra şefi Giovanni Paisiello tarafından yazılan "Klavsende Eşlik Yapma Kurallarıdır ("Regole Per Bene Accompagnere Il Partimento: O Sia Il Basso Fondamentale Sopra Il Cembalo"). Bu kitap Rusya'da Petersburg şehrinde de 1782'de İtalyanca basılmıştır (Maykapar, 2001: 225).

3. Transpoze ve Deşifre

3.1. Transpoze

Transpoze yapma eşlikçinin en önemli niteliklerinden birisidir. Eşlikçi transpoze edilen eseri yeni tonalitede hemen düşünebilmeli, hissetmeli ve çalabilmelidir. İştme sinyalleri çok duyarlı, müziksel mantığı çok aktif olmalıdır. Yeni tonaliteye çabucak uyum sağlayarak yönünü bulmalıdır(Nazarova,2000:2).

Transpoze işlemi sürecinde eşlikçinin içsel iştme becerisi, müzikal anlayış ve düşüncesi, armonik gelişmenin mantığını izleme ve duyması çok önemlidir (Mihaylova, 2007: 4-5).

Transpoze için armoni bilgisi, armonik zincirlerin tüm tonlarda çabuk ayarlanması, diatonik ve kromatik gamlarda parmakların doğru kullanımı, arpejlerin, akorların düzenini bilme başarılı sonuca ulaştırır. Eşlikçi sol el akorlarının yapısını (üçlü, yedili veya çevrimi) hemen belirleme becerisine sahip olmalıdır (Medvedyeva, 2003: 5).

Transpozeyi kolaylaştıran başka bir yol soloyu ve başlan takip ederek yeni tona adapte olmaktır.

Kulaktan çalma ve emprovize etme de yaratıcılığın bir parçasıdır ve eşlikçinin başarısının göstergesidir.

3.2. Deşifre

Eşlikçi periyodik olarak, her gün az da olsa deşifre yapmalıdır. Deşifre yapma meslek hayatının bir parçasıdır. Bundan dolayı deşifresi gelişir, deneyim kazanır. Deşifre pratiği her zaman eşlikçiye büyük avantaj sağlar.

Bu konuda virtüöz piyanist Josef Hofmann'ın "hızlı deşifre yapabilme konusunda ne önerirsiniz?" Sorusuna cevabı "Elden geldiğince çok nota okumak" olmuştur (Gofman, 2007: 150).

Deşifrenin gelişmesi için eşlikçinin çeşitli eserleri bilmesi, tanınması, farklı stiller ve tarzlar hakkında bilgi sahibi olması gerekir.

Başarılı bir eşlikçi deşifre sırasında armonik çözümlene yaparak kendini geliştirmeli, çalışmalarını durdurmamalıdır. Tabii ki yorumculuk hiçbir zaman ihmal edilmemelidir. Çalınan eserin armonik akışı, ses şeması önceden hayal ederek belirlenmelidir.

Deşifre yapmaya başlamadan önce, piyanist eserin tüm nota ve metnini hızla gözden geçirerek parçanın "havasını" hissetmeli, tonunu, temposunu, tempo ve ritim değişmelerini fark etmeli, dinamik sınırları, gelişmeleri bulmalı ve belirlemelidir. Önceden zihnen "gözden geçirme" çalma sürecinde doğru yorum yapmaya yardımcı olur (Medvedyeva, 2003: 5).

Eşlikçi deşifre yaparken notada önünü görerek, hızlı nota okumayı geliştirmelidir. "Deşifre çalarken, nota üzerinde daima ileriye bakmaya ve elverişli durumlarda geriye dönüp göz gezdirmeye çalışılmalıdır" (Çimen, 2001,451).

Eşlikçi böylece çabucak partisine hâkim olur ve konsere hazırlanma sürecini hızlandırır.

Dikkat her zaman ileriye takip etmeye yöneltilmelidir. Tecrübeli eşlikçi 2-3 ölçüyü önünde görmeli, hatta sayfa çevirme durumlarında önceden sonraki sayfalardan haberi olmalıdır. Eşlik metnine iyice hâkim olma soloyu daha yoğun olarak takip etmeyi sağlar. Basları derinden duyurma solistin tonaliteyi daha iyi hissetmesine yardımcı olur.

Eşlik yapma sürecinde takılma, şaşırma, atlama gibi durumlar olursa, kesinlikle hatayı düzeltme, durma, yeniden başlama gibi olayların yaşanmaması tavsiye edilir (Medvedyeva, 2003: 6).

Ancak azimli, ısrarlı, uzun süreli çalışma deşifre becerisini geliştirebilir. Eşlikçi deşifre yaparken müziğin niteliğini, cümle akışını doğru göstermelidir. Nitelikli deşifre için piyanoda sağlam ve etkili bir tuşe ve duyum, hassasiyet.

her türlü yüksek teknik beceri, çeşitli aplikatür (parmak düzeni kullanımı) uygulaması ve beynin hızlı çalışması gereklidir (Mihaylova, 2007: 4-5).

Deşifre müzikal bilinç ve analitik düşünme yeteneğine dayanır (Medvedyeva, 2003: 6).

4. Eşlikçinin Farklı Solist ve Topluluklar ile Çalışırken Dikkat Etmesi Gereken Noktalar

Şancılara eşlik yapma konusu yukarıda detaylı verildiği için burada sadece diğer çalgı ve toplulukların eşliğinden söz edilecektir.

Eşlikçiliğin özelliklerinden birisi de çeşitli solistlere eşlik yapmaktır. Böylece, farklı, çeşitli çalgılara (üflelemeli, yaylı, vurmali vs), ses türlerine (soprano, tenor, bariton, bas), korolara eşlik yaparak hepsinin özelliklerine tanık olur ve bilgilenir. Doğal olarak bu çalışmalar zamanla eşlikçiye büyük bir deneyim kazandırır,

4.1. Koroya Eşlik

Özellikle orkestra partiyonunu piyanoda çalarken, eşlikçi piyanonun şarkı söyler gibi tınlamasını, derin seslendirilmesini, yumuşak girişlerle, akorların bütünlüğü ile eşlikte koroya nefes alma fırsatı vermesini sağlamalıdır.

Koro - piyano birlikteliğinde piyanist ve koro şefi partitürü önceden birlikte detaylı incelemelidirler (Kazaçkov, 1990: 254).

Eşlikçi koroya eşlik yaparken hem şefin elini izlemeli, hem çaldığı partiyi, hem de dikkatle koroyu duymalıdır. Şefin gösterdiği her giriş ve nefes işaretini dikkatlice takip etmeli, kaçırmamalıdır. Tempolarda ansambl özelliklerini, balans ayarlarını anında doğru uygulamalıdır.

Koro çalışmalarında eşlikçinin ritim, işitme ve duyu duyarlılığı, konsantrasyonu çok yüksek olmalıdır. Notada çok çabuk ayarlama yapabilmeli, aniden icranın yönelimini sezmeli ve bulmalıdır. Bu özellik şef ile eşlikçinin işbirliği ile sağlanabilir. Eşlikçi eserin tüm formunu, partitürü, temposunu, ritmini, dinamiğini, karakterini, bölümler arasındaki dengeyi, zirvelerin yerleşimini görmelidir.

4.2. Farklı Çalgılara Eşlik

Piyanist flütçüden, kemancıdan, viyolonselciden farklı olarak kendi çalgısından biraz daha uzaktır. Buna göre de ses balansını daha kolay ayarlayan

kişi eşlikçidir. Piyanistin başka bir özelliği ise piyanonun çoksesli bir çalgı olması nedeniyle solistten farklı olarak tek ses değil, birçok sesi seslendirme durumunda olmasıdır. Dolayısı ile ses balansı ayan sorumluluğu piyaniste daha fazla düşmektedir. Ayrıca, yaylı çalgılardan kontrbas için eşlik ses ayarı diğerlerine oranla daha düşük olmalıdır.

Trombon, korno, flüt, klarnet vb. üflemeli çalgıların eşliği şancılara eşlik yapmaya benzer, çünkü solistin nefes alma işlemine bağlıdır. Eşlikçi nefes yerlerini bilmeli ve titizlikle takip etmelidir. Cümlelerin akışını, nefes almayı, solistin dudak ve dilini kullanmasını izlemeli, çalgının özelliklerini (bakır, ahşap vb) bilmeli, dinamik ve teknik imkânlarından, rejistir özelliklerinden haberdar olmalıdır (Sedirhanova, 2008: 161-163). Obua, fagot, korno, tuba gibi çalgılara eşlikçi tarafından daha düşük ses ayarlanması gereklidir.

Opera ve konçertoların orkestra partilerinin piyanoya uyarlamalarını çalma görevi eşlikçiye düşer. Bu ise çok birikim ve deneyim isteyen bir iştir. Piyano için uygulanan bu düzenlemeler neredeyse orkestranın bütün çalgılarının partilerini seslendirmektedir. Eşlikçinin üzerine düşen iş bütün bu ses renklerini ustaca ayarlayarak duyurmaktır. Bir büyük yapıtın doğuşu (opera, kantat, senfoni, oratoryo vb.) besteci tarafından ilk olarak piyanoda denenerek başlar. Bu işlem ise çoğu kez iyi bir eşlikçi tarafından veya onun yardımıyla gerçekleşir.

SONUÇ

Eşlikçi müzik eğitimi veren kurumlarda, opera/bale ve çeşitli orkestralarda bulunması gereken ve aranan önemli bir elemandır. Eşlikçilik görevini üstlenmek isteyen bir piyanist bu görevin kolay olmadığını ve birçok sorumluluk yüklenmek zorunda olduğunu bilmelidir. Piyanistte eşlikçilik için özel bir yetenek, yatkınlık ve eğilim olması mesleğinde başarılı olmasını sağlar. Eşlikçilik zaman içinde uzmanlaşmayı gerektiren bir meslektir. Piyanist, eşlikçilik mesleğinin gerektirdiği bütün becerileri edinmiş ve bu alanda yeterli birikim ve deneyimi kazanmış olmalıdır.

Eşlikçinin icracılık ve teknik yönden çok başarılı olması, birlikte çalma tekniklerine sahip olması, şancılık sanatının esas temellerini bilmesi, farklı çalgıların özelliklerini bilmesi, çok iyi işitme özelliğine sahip olması, çok iyi deşifre ve transpoze yapması, çeşitli partileri anında okuma özelliğine sahip olması, çalıştığı insanlar ile iş birliği ve iletişim sağlaması bu mesleğin gerektirdiği koşullardır.

Eşlikçi Olmak İsteyen Piyanistlere Öneriler

Eşlikçilik mesleği için özel bir eğitim olarak gelişme ve deneyim gerekmektedir. Her müzisyen kendi hazırlık ve genel müzik yeteneği düzeyine göre eğilimini belirleyerek eşlikçi olup olamayacağına karar vermelidir.

Eşlikçi olmak isteyen piyanistlere vuruş tekniğine hakimiyet, partisyondan hemen çalabilme, eski anahtarları okuyup çalabilme, transpozisyon, korrepetisyon, müzik edebiyatı ve stilleri, opera ve konser yorumları arasındaki farklar gibi mesleğin temel bilgileri eğitim sürecinde verilmelidir (Lessing, 1975: 23).

"Kendini eşlikçiliğe hazırlayan bir müzisyenin aldığı genel müzik eğitimi sürecinde, öğrencilik yıllarından itibaren eşlik için gerekli bilgileri ve nitelikleri kazanması, sanatsal zevkinin biçimlenmesi, müzik ufkunun ve kültürünün gelişmesi sağlanmalıdır" (Nazarova, 2000: 2).

Bu mesleğe yönelen bir piyanistin aşağıdaki önerileri dikkate alması yararlı olacaktır:

İlk önce sahneyi, insanlarla iletişimi çok sevmelidir. Sahne korkusu olmamalıdır; varsa, bu korkuyu yenmesi gerekir.

Serbest ve rahat bir şekilde, her türlü gerginlikten uzak olarak piyanoya hâkim olmalı, her tarzda ve her döneme uygun müzik eserlerini bilinçli ve doğru hissederek çalmalı ve yorumlamalıdır.

Her zaman formda kalabilmek için durmadan çalışmalı, icracılık ve eşlikçilik becerilerini sürekli geliştirmelidir.

Partneri/ortağı ile iyi bir iletişim kurmalı, sahneye çıkmadan önce psikolojik, sahnede ise müzikal destek vermelidir.

Her tür (solo, koro, müzik topluluğu vb.) eşliğin özelliklerini tanıyarak yapabilmelidir.

Solistin sahnede heyecandan herhangi bir hata yapması durumunda (partisini unutma, tonaliteden çıkma, ölçü atlama vb.), tehlikeli anlar yaşandığı zaman dinleyiciye belli etmeden yardım edebilmelidir.

Şan repertuarını çalışırken parçaların içeriğini, kompozisyon yapısını, karakterini, metnini, ses ile söz bağlantısını, şancının partisinin özelliğini önceden incelemelidir.

Mesleğin özelliği gereği çalışılan programların bazen kısa sürede ve az sayıda prova ile oluşturulmasına her zaman hazır olmalıdır.

Eşlikçinin dikkati çok yönlüdür; hem iki el arasında paylaşılan eşlik partisini, hem de soloyu takip eder. Dikkatin bir kısmı ise işitsel olarak ses balansının ayarlanmasına yönelir. Bu nedenle eşlik yaparken hatasız ve başarılı bir sunum için dikkatini ve konsantrasyonunu yoğunlaştırabilmelidir.

Sahne performansı çok yüksek fiziksel ve ruhsal güç, enerji tüketimi gerektirir. Eşlikçi solisti desteklemek için enerjik ve dinamik olmalıdır.

Çalınan eserde önemli olan noktalan daha az önemli olanlardan anında ayırabilmek ve eşliği hafifletme hakkını da kullanabilmelidir. Esas amaç, detaylı nota metnine kendini kaptırmadan genel bir fikir oluşturarak ortaya sağlam bir eşlik sunmaktır. Böyle durumlarda, aşın derecede metinle uğraşma birlikteliğe zarar vererek dikkati dağıtabilir, ansambl üzerinde kontrolü kaybettirebilir.

Gerektiğinde çalınan eseri transpoze edebilme ve hızlı şekilde deşifre eşlik yapma becerilerini geliştirmelidir.

Solistin partisini eşlikle birleştirebilme ve gerekirse ezgilere kulaktan eşlik oluşturarak yardımcı olma durumlarına hazırlıklı olmalıdır.

KAYNAKÇA

- ALEKSEYEVA, Lyubov. (2000), *Konsertmeysterskiy Klass i Konsertmeysterskaya Praktika* (Korrepetisyon Sınıfı ve Korrepetisyon Tecrübesi), Gosudarstvennoe Muzikalnoe Uçilişe im.Gnesinih, Moskva.
- BABYUK, Valeriya. (2003), *Stanovleniye Konsertmeysterskoy Deyaielnosti v Rossii XVIII-XX v. (XVIII-XXy.y. Rusya'da Korrepetisyon Faaliyetinin Oluşumu)*, *Doktorskaya Dissertasiya, (Doktora Tezi)*, Magnitogorsk.
- BORMOTOV, Vladimir. (2007), *Dirijor - Akkompaniator (Şef - Eşlikçi)*, Gosudarstvenniy Universitet Grodno, Grodno.
- ÇİMEN, Gül. (2001), "Piyanoda Deşifre Öğretimine Yaklaşımlar", *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, N.2.
- GOFMAN, Yozef. (2007), *Fortepiannaya İgra. Otveti na Voprosı o Fortepiannoy İgre (Piyanoda Çalma. Piyano İcracıdığı Hakkında Verilen Sorulara Cevaplar)*, Klassika - XXI, Moskva.

- KAFAROVA, Zemfira. (2008), "Ona Smotrit na Mir Dobrimi Glazami, ili Nemnogo o Prekrasnom Konsertmeystere" (O Dünyaya İyi Gözlerle Bakıyor veya Biraz İyi Bir Korrepetitör Hakkında), *Jurnal Zerkalo*, N. 8.
- KAZAÇKOV, Semyon. (1990). Ot Uroka k Konsertu (Dersten Konsere Kadar) İzdatelstvo Kazanskiy Universitet, Kazan.
- KLİMENTOVA, Margarita. (2003), Konsertmeysterskiy Klass, Uçebnaya Programma (Korrepetisyon Sınıfı, Eğitim Programı), Ministerstvo Obrazovaniya Rossii, Omsk.
- KOÇNEVA, İrina, YAKOVLEVA, Antonina. (1986), Vokalnyy Slovar (Şan Sözlüğü), İzdatelstvo Muzıka, Leningrad.
- KONSERTMEYSTERSKİY KLASS. (1978), Programma (Korrepetisyon Sınıfı Programı), Ministerstvo Kültün SSSR, 19 İzdatelstvo, Moskva.
- KUPEREN, Fransua. (1973), İskusstvo İğrı na Klavesine (Klavsın Çalma Sanatı), İzdatelstvo Muzıka, Moskva.
- LEBEDYEVA, İna. (1984), O.N. Blagovidova - Pedagog (O.N. Blagovidova - Eğitimci), İzdatelstvo Muzıka, Moskva.
- LESSİNG, Gotthold E. (1975), "Korrepetitör, Şef ve Genel Müzik Direktörü", *Filarmoni Dergisi*, Sayı. 112, s.21-23.
- MAYKAPAR, Aleksandr. (2001), "Bethoven, Paiziello... i Russkaya Pesnya" (Beethoven, Paiziello... ve Rus Şarkısı), *Jurnal İskusstvo, Gazeta-Prilojenie Pervoye Sentyabrya*, N. 9, s. 225.
- MEDVEDYEVA, Marina. (2003), Tvorçeskiye i Pedagogičeskiye Aspektı Deyatelnosti Konsertmeystera Detskoy Şkolı İskusstv (Çocuk Sanat Okulunda Korrepetitörlük Faaliyetine Sanatsal ve Eğitsel Bakış), *Doktorskaya Dissertasiya, (Doktora Tezi)*, Ryazan.
- MİHAYLOVA, Yuliya. (2007), Transponirovaniye v Konsertmeysterskom Klasse (Korrepetisyon Sınıfında Transpoze), *Programma Belgorodskogo Muzıkalnogo Uçilişa*, Belgorod.

- NAZAROVA, İrina. (2000), Konsertmeysterskiy Klass (Korrepetisyon Sınıfı), 2000, Gosudarstvennoe Muzikalnoe Uçilişe im.Gnesinıh, Ministerstvo Kültün Rossii, Moskva.
- PANÇENKO, Yelena. (2009), Razvitiye Umeniy, Navıkov i Psikologıçeskih Kaçestv, Neobhodimıh dlya Polnosennyoy Professionalnoy Deyatelnosti Konsertmeystera (Profesyonel Korrepetitörlük İçin Gereken Beceri, Yetenek ve Psikolojik Nitelikler), Lugansk, <http://intkonf.org>
- PEKERSKAYA, Yelena. (1996), Vokalnyı Bukvar (Şan Alfabeti), <http://www.startvocal.ru/pub> 1 /.
- SEDİRHANOVA, Kamilla. (2008), “Nefes Aletleri Sınıfında Konsertmeyster Faaliyetinin Hususiyetleri”, Baku, www.musigi-dunya.az
- ŞENDEROVİÇ, Evgeniy. (1996), V Konsertmeysterskom Klasse: Razmışleniya Pedagoga (Korrepetitörlük Sınıfında Eğitimcinin Düşünceleri), İzdatelstvo Muzıka, Moskva.
- VİNOGRADOV, Konstantin. (1984), Rabota Konsertmeystera (Korrepetitörün Çalışması), İzdatelstvo Muzıka, Moskva.
- YURGA, Cemal, KAYA, Zeynep. (2009), “Yeniden Yapılanma Sürecinde Müzik Öğretmenliği Programlarındaki Korrepetisyon Dersi Eksikliği”, Bildiriler-s.3. 8.Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu.
- ZAGİDULLİNA, Feruza. (2009), “Razvitiye Navıka Çteniya i Akkompanirovaniya s Lista kak Faktör Tvorçeskogo i İntellektualnogo Rosta Konsertmeystera i Uçitelya Muziki v Obşebrazovatelnom Uçrejdenniı” (Okullarda Çalışan Müzik Öğretmeni ve Korrepetirörlerin Yaratıcı ve Entellektüel Gelişimini Sağlamak İçin Deşifre ve Eşlik Çalışmalarının Katkısı), Jurnal Pervoye Sentyabrya, N.1, s. 1-8.